

До 100-річчя від дня народження професора Анатолія Івановича Тріщинського

О. А. Галушко, О. В. Процюк, О. А. Лоскутов

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

Настав 2023 рік – непростий для України і для усіх нас. Складаючи плани на майбутнє, ми згадуємо нашого Учителя, справжнього сина України Анатолія Івановича Тріщинського, 100-річчя від дня народження якого ми відзначаємо у 2023 році.

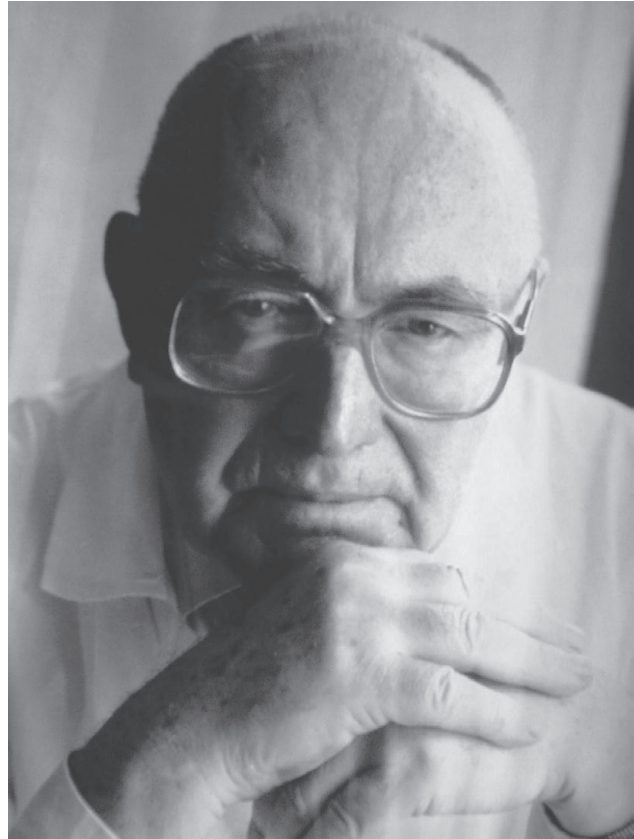
Анатолій Іванович Тріщинський народився 20 травня 1923 року у селі Русанівка Лебединського району Сумської області. Шкільні роки малого Анатолія пройшли у селі Рогівці (хутір Авраменків) Роменського району Сумської області [1]. Дитинство Анатолія Івановича затьмарила трагедія голодомору 1932–1933 рр., і він завжди шанував кожен шматок хліба...

У 1940 році А. І. Тріщинський вступив до Харківського ветеринарного інституту, але навчання перервала друга світова війна. Анатолій Іванович був учасником бойових дій, прослужив до жовтня 1945 року [2]. Потім вступив до Вінницького медичного інституту, який майбутній науковець закінчив з відзнакою у 1950 році і був зарахований до клінічної ординатури за спеціальністю «нейрохірургія». Вже через п'ять років після закінчення інституту, в 1955 році, Анатолій Іванович захистив кандидатську дисертацію на тему «Клініка, діагностика та лікування неврологічних синдромів в ділянці обличчя» і до 1957 року працював молодшим науковим співробітником Київського НДІ нейрохірургії.

1957 рік став переломним у житті А. І. Тріщинського – він повністю присвятив себе новій спеціальності – анестезіології, яка тільки зароджувалася в Україні. А. І. Тріщинський працював спочатку асистентом, потім доцентом кафедри торакальної хірургії Київського державного інституту удосконалення лікарів (зараз – Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика). У листопаді 1957 року на цій кафедрі за ініціативи та безпосередньої участі завідувача кафедри професора Миколи Михайловича Амосова було проведено перший в Україні цикл підготовки лікарів-анестезіологів [3].

У 1958 році при кафедрі торакальної хірургії відкрили доцентський курс анестезіології, який очолив А. І. Тріщинський. У 1962 році він захистив докторську дисертацію «Знеболення та забезпечення безпеки операцій на відкритому серці зі штучним кровообігом», яка стала суттєвим внеском у розвиток не тільки анестезіології, а й кардіохірургії [4].

Слід зазначити, що в той час (кінець 50-х – початок 60-х років ХХ ст.) проведення загального знеболення супроводжувалося значним відсотком ускладнень, більшість з яких були обумовлені недостатньою кваліфікацією анестезіологів або забезпеченням анесте-

зії лікарями-хірургами. Саме тоді разом з М. М. Амосовим Анатолій Іванович Тріщинський обґрунтував доцільність відокремлення анестезіології від хірургії і формування анестезіології як самостійної науково-практичної спеціальності [5].

У середині 60-х років ХХ ст. почали активно впроваджуватися нові препарати для наркозу та міорелаксанти, значним кроком уперед стало застосування нейролептичних засобів. У 1964 році Анатолій Іванович довів, що нейротропні засоби, змінюючи функціональний стан різних відділів нервової системи, можуть викликати різнонаправлені впливи на основні функції організму. Оскільки головним напрямом сучасної анестезіології є використання методів активної регуляції функцій, то нейротропні засоби стали більш широко застосовуватися для вирішення зазначених цілей [6].

У ті роки проводилася широка наукова дискусія з проблем застосування міорелаксантів. У деяких літературних джерелах повідомлялося про те, що м'язові ре-

**На міжнародних
наукових
конференціях**

лаксанти справляють певний аналгетичний ефект, висловлювалися навіть думки про можливість оперувати хворих без застосування наркотичних речовин під прикриттям м'язових релаксантів. Анатолій Іванович Тріщинський з колегами вирішили перевірити цю гіпотезу.

Щоб зрозуміти, якою ціною діставалися дорогоцінні знання в анестезіології, звернемося до публікації в журналі «Україна» за січень 1963 року. Тоді два молодих лікаря Володимир Троцевич і Фред Рабінер вирішили випробувати на собі дію м'язових релаксантів. «У вену В. Троцевичу введено диплацин, Ф. Рабінеру – дитилін. Десь у глибині продовжує свою роботу серце, кров ще проходить судинами легень, хоч дихання припинилось через параліч грудної клітки. Не спить мозок, напружена свідомість реєструє всі відчуття... Про свій стан сигналізують самі добровольці за допомогою нескладної системи умовних знаків. Виявляється, навіть найменший дотик голки викликає у них страшний біль – вдесятеро сильніший, ніж звичайний» [5].

Під час цих експериментів з'ясували, що введення міорелаксантів при збереженій свідомості залишає дуже важкі відчуття. Завдяки цьому сміливому експерименту практика проведення наркозу без наркотичних засобів під прикриттям міорелаксантів була засуджена і припинена [6].

У 1967 році Анатолія Івановича обирають завідувачем щойно створеної самостійної кафедри анестезіології-реаніматології Київського державного інституту

удосконалення лікарів, у 1968 році він отримує вчене звання професора. Кафедра А. І. Тріщинського, завдяки його ерудиції та наполегливості усього колективу, стала справжньою, як було заведено говорити на той час, «кузницею кадрів». Молоді лікарі уважно слухали та конспектували лекції Анатолія Івановича, передруковували та переплітали їх. Лекції А. І. Тріщинського передавали з рук в руки у вигляді самвидаву і зачитувалися до дірок [5].

З 1960 до 2003 рік А. І. Тріщинський – незмінний головний анестезіолог МОЗ України. На його плечі лягли всі організаційні складнощі створення анестезіологічної служби України. Паралельно проходить кропітка робота з організації Наукового товариства анестезіологів. Так, у 1960 році була створена секція лікарів-анестезіологів при Науковому товаристві хірургів м. Києва, а 1963 рік був ознаменований організацією самостійного Наукового Товариства анестезіологів м. Києва і Київської області.

Президент України Л.Д. Кучма вручає А.І.Тріщинському Державну премію України в галузі науки і техніки

У 1964 році з ініціативи А. І. Тріщинського на І конференції анестезіологів, що проходила 3–5 червня 1964 року у Сімферополі (пізніше її назвали Кримською конференцією), було створене наукове Товариство анестезіологів-реаніматологів УРСР – одне з перших у тодішньому Радянському Союзі. Анатолія Івановича Тріщинського було обрано першим Головою новоствореного наукового Товариства [7].

У 1966 році А. І. Тріщинський та співробітники майбутньої кафедри анестезіології-реаніматології КДІУЛ О. Я. Маловичко та А. Ю. Депутат брали активну участь в організації першого в Україні самостійного відділення реанімації, яке було відкрите 6 листопада 1966 року у багатoproфільній лікарні № 14 м. Києва (нині – Олександрівська міська клінічна лікарня). Саме це відділення, тривалий час залишаючись основою клінічною базою кафедри і виконуючи функції Республіканського реанімаційного центру, стало полігоном для випробування нових сміливих наукових ідей, справжньою «кузнею кадрів» для прогресуючої спеціальності [8].

Науковий доробок професора А. І. Тріщинського надзвичайно вагомий і цінний для вітчизняної медичної науки. Намагаючись коротко окреслити масштаб зробленого А. І. Тріщинським, вважаємо, що його докторська дисертація за глибиною досліджень, проведенням аналізом одержаних результатів продовжує залишатися дуже важливою і для сучасної кардіоанестезіології.

У 90-ті роки ХХ століття він оприлюднив нову концепцію надання допомоги у разі виникнення інсультів, які посіли провідне місце серед «національних вбивць» у багатьох країнах світу. Професор А. І. Тріщинський також вніс вагомий вклад у вивчення проблеми болю, травми, сепсису і порушень імунної системи в процесі анестезії та у критичних пацієнтів.

Завдяки його працям значно зменшилась летальність при низці гострих отруєнь. За його ініціативи

створений Центр лікування гострих отруєнь. Під його безпосереднім керівництвом виконані науково-дослідні роботи, присвячені екзогенним інтоксикаціям (1978–1983), епідуральному застосуванню наркотичних анальгетиків (1984–1985), гнійно-септичним станам (1986–1989), поєднаній спінальній анестезії (1988–1993), імунному статусу у реанімаційних хворих (1990–1995), а також науково-дослідні роботи, присвячені проблемам штучної гіпотермії, премедикації, внутрішньовенної анестезії, акупунктурної та електроакупунктурної аналгезії, комбінованої епідуральної та спінальної анестезії, черепно-мозкової травми, менінгоенцефалітів, гострої печінкової недостатності, правця, астматичного статусу, екстракорпоральних методів детоксикації, інтенсивній терапії сепсису, шоківих станів, панкреонекрозу, міастенії, лікування больових синдромів та ін.

Професор А. І. Тріщинський є автором та співавтором 14 монографій, 12 навчальних посібників, 9 винаходів і понад двох сотень наукових публікацій. Під керівництвом Анатолія Івановича Тріщинського захищено 14 докторських і 60 кандидатських дисертацій.

За роки своєї праці професор А. І. Тріщинський надавав консультації та брав участь у лікуванні тисяч тяжкохворих пацієнтів як в Україні, так і за її межами. Завдяки його лікарському таланту багато з таких хворих змогли знову відчувати радість життя.

У 1985 році А. І. Тріщинський брав участь у розробці доктрини післядипломної медичної освіти в СРСР, у 1986–1988 роках – у створенні Уніфікованих навчальних програм з анестезіології та реаніматології МОЗ СРСР. У 1986 році професор А. І. Тріщинський став ініціатором розробки професійно-посадових характеристик і вимог до лікарів-анестезіологів різних кваліфікаційних категорій.

А.І. Тріщинський зробив вагомий внесок у становлення і розвиток дитячої анестезіології в Україні. Ще у 1973 році на очолюваній ним кафедрі запровадили тематичні цикли, присвячені проблемі дитячої анестезіології та інтенсивної терапії, а однією з баз кафедри стала дитяча клінічна лікарня № 14 м. Києва (нині – НДСЛ «Охматдит» МОЗ України) [7]. У 1988 році у зв'язку з виділенням дитячої анестезіології в окремий фах рішенням МОЗ СРСР від кафедри анестезіології-реаніматології КДІУЛ була відокремлена і сформована кафедра дитячої анестезіології-реаніматології. А. І. Тріщинський взяв безпосередню участь в організації кафедри дитячої анестезіології в КДІУЛ, завідувачем якої став один з учнів Анатолія Івановича – професор Геннадій Іванович Белебез'єв [8].

У 1989 році за безпосередньої активної участі Анатолія Івановича Тріщинського на базі Київської клінічної лікарні № 3 був створений Республіканський центр інтенсивної терапії сепсису [8].

Важко переоцінити педагогічну діяльність професора А. І. Тріщинського. У 1991 році під його ке-

Відкриття пам'ятника на могилі А.І.Тріщинського на Байковому цвинтарі м.Києва

рівництвом були створені комп'ютерні програми для навчання і контролю знань лікарів-анестезіологів. У 1994 році розроблена і впроваджена у навчальний процес навчально-контролююча комп'ютерна програма «Діагностика та інтенсивна терапія невідкладних станів» для лікарів усіх фахів. У 1992 році за редакцією А. І. Тріщинського виходить з друку збірка питань і тестових завдань «Анестезіологія і реаніматологія», у 1995 році – книга «Неотложная медицинская помощь», реферативна збірка «Токсикозы беременных», у 1996 році – реферативна збірка «Травма», у 1997 році – реферативна збірка «Сепсис», у 2004 році – «Руководство по интенсивной терапии», у 2008 році – «Руководство по анестезиологии».

Протягом багатьох років професор А. І. Тріщинський був президентом Асоціації анестезіологів України, головним редактором створеного ним у 1997 році журналу «Біль, знеболювання та інтенсивна терапія». Під його керівництвом проведено п'ять з'їздів анестезіологів-реаніматологів України, три національних конгреси анестезіологів України, один Міжнародний кон-

грес анестезіологів соціалістичних країн, чотирнадцять розширених пленумів правління Асоціації анестезіологів України, багато науково-практичних конференцій.

Авторитет професора А. І. Тріщинського визнаний і міжнародною медичною громадськістю, він був членом низки закордонних медичних товариств.

Заслуги професора А. І. Тріщинського відзначенні урядовими нагородами: орденами «Трудового Червоного Прапора», «Дружби народів», «Ярослава Мудрого V ст.», медалями «В пам'ять 1500-річчя Києва», «Ветеран праці». Професор А. І. Тріщинський – Лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки та Лауреат премії імені О.В. Палладіна НАН України.

31 березня 2009 року великий Лікар, Вчений та Учитель професор Анатолій Іванович Тріщинський закінчив свій земний шлях. Його девізом було – «Aliis inserviendo ipse consumo». І цей символ дуже точно характеризує анестезіологію – перспективну спеціальність, яка швидко і невпинно розвивається – науку та мистецтво, яким присвятив своє життя Батько української анестезіології – Анатолій Іванович Тріщинський.

ПОСИЛАННЯ

1. In memory of Professor Anatoly Ivanovich Trishchynskyi. Pain, analgesia and intensive therapy. 2009;(2):3-4.
2. In memory of Anatoly Ivanovich Treshchinsky. Ukrainian Journal of Extreme Medicine named after H.O. Mozhaev. 2009;(2):5-6.
3. Halushka OA, editor. Calendar of sig-

- nificant dates and events in anesthesiology and emergency medicine. Kyiv: O.Yu. Zaslavsky Publisher; 2022. 248 p.
4. Trishchynsky AI. is 80 years old. Ukrainian Journal of Extreme Medicine named after H.O. Mozhaev. 2003;(2):93.
5. Suslova V.V. Anesthesiology in faces. Sumy: ITD University book; 2010. p. 161-3.

6. Treshchinsky AI, Zamansky YAL, Tverskoi MN. From the history of domestic anesthesiology. Kyiv: Health; 1973. 164 p.
7. Treshchinsky AI, Suslov W. Some historical data on the development of modern anesthesiology in the Ukrainian SSR. In: Material 1-st International Symposium

on the history of modern anesthesia, 1982 May 5-8, Rotterdam. Rotterdam; 1982, p. 153.

8. Trishchynsky AI, Bondar MV, Grando OA, Shlapak IP. History of the Department of Anesthesiology and Intensive Care. Pain, analgesia and intensive care 1997;(1):2-8.